

O'SMIR BOLALARDA ENDOKRIN KASALLIKLARNING SHAXS PSIXIKASIGA TA'SIRI

Rabbimov Xusan Asrorovich

Pasitova Zamira Oblakulovna

Kafiyeva Martaba Xushvaqto'vna

o'qituvchilari, Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi

Annotasiya:

Ushbu maqolada endokrin kasalliklar sirasiga kiruvchi bo'qoq xastaliging shaxsning fiziologik va psixologik jarayonlariga bevosita ta'siri uning paydo bo'lish sabablari va oqibatlarini bo'yicha ilmiy nazariy ma'lumotlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Endokrin kasallik, buqoq, asab tizimi, depressiya, kognitiv jarayonlar, gormon, endemik va sporadik.

THE IMPACT OF ENDOCRINE DISEASES ON THE PSYCHOLOGY OF THE PERSON IN ADOLESCENT CHILDREN

Abstract:

This article analyzes scientific theoretical data on the direct influence of goiter on the physiological and psychological processes of personality, the causes and consequences of its occurrence, related to the number of endocrine diseases.

Keywords: endocrine disease, goiter, nervous system, depression, cognitive processes, hormonal, endemic and sporadic

Ma'lumki inson tanasidagi endokrin tizim ma'lum moddalar - gormonlar ishlab chiqarilishi tufayli ichki organlarning faoliyatini tartibga soladi. Gormonlar insonning jismoniy parametrlariga, insonning psixo-emotsional holatiga va inson organizmidagi fiziologik jarayonlarga ta'sir qiladi. Agar endokrin tizimning ishi muvaffaqiyatsiz bo'lsa, gormonlar ishlab chiqarish jarayoni buziladi: gormonlar

kamaygan yoki ko'paygan miqdorda ishlab chiqariladi, gormonni tashish yoki so'rilish jarayonlari buziladi, g'ayritabiiy gormon ishlab chiqariladi va antigormonlar ishlab chiqariladi. Ko'p odamlar dastlabki davrda tanadagi o'zgarishlarga befarq munosabatda bo'lishadi yoki shifokorga murojaat qilmaydilar, charchoq, stress va boshqa holatlarga tushish oqibati ko'payadi (Ilicali Oc, Keles N, Deger K, Savas I 1999). Bevosita bu shaxslararo muloqot jarayoniga o'z ta'sirini o'tkazadi.

Hozirgi kunda dunyo bo'ylab bunday kasallilar o'smir yoshli bolalarda ham ko'p uchramoqda. Bu esa shaxsning bir qator fiziologik va psixologik o'zgarishlariga sabab bo'lishi mumkin. Ya'ni bu o'zgarishlarni biz o'sish va rivojlanishdan orqada qolishi, faol soch to'kilishi yoki tez o'sishi, ortiqcha o'sishi, ayollarning yuzida soch o'sishining ko'payishi, tashqi ta'sir sezuvchanligining oshishi - bu gormonal buzilishlar tufayli estrogenlarning kamayishi va testosteronning ko'payishini ko'rsatadi, jinsiy bezlarning muvozanati buzilishi kuzatiladi, qalqonsimon bezning faolligi oshsa, ishtahaning kuchayishi, ichak harakatining pasayishi va vazn yo'qotish belgilari paydo bo'ladi (DN 1976), asabiylashish, kayfiyatdagi tushunarsiz o'zgarishlar, to'liqinlangan ko'z yoshlari, diqqatni jamlay olmaslik, ma'lumotni sekin qabul qilish, uyquchanlik, kundalik ishlarga aralasha olmaslik, biror narsa qilishdan qo'rqish, shaxslararo munosabatlardagi qiyinchiliklar, muloqotga kirishishning qiyinlashuvi va bir qator xulq-atvordagi o'zgarishlarga sababchi bo'lishi mumkin. Endokrin tizimning har qanday sohasidagi buzilishlar tanadagi ko'plab jarayonlarning buzilishiga olib kelishi mumkin.

Buqoq-inson bo'ynining old qismida shaklan kapalakni yodga soluvchi qalqonsimon bez joylashganbo'lib, ushbu tana a'zosi asab tizimi faoliyati, ovqat hazm qilish, suyak to'qimalari vamoddalaralmashinuvida muhim o'rin tutadi. "Qalqonsimon bez o'zidan 3 xil gormon ajratib, ular tananingnormalo'sishi, yetilishi, rivojlanishini ta'minlaydi, oshqozon-ichak kabi organlarning bir me'yordaishlashigako'mak beradi." 1 Agar ularning qaysi birini sintez qilish jarayonida muammolar kuzatilsa, bu o'z-o'zidan inson tanasida jiddiy kasalliklarga yo'l ochadi. Buqoq ushbu bezning kattalashishi hisoblanib,(normal holatda qalqonsimon bezning vazni 20-30 gramm) kasallik asosan yod yetishmasligi sababliyuzaga keladi. Yod tanqisligiga esa insonning turmush-tarzi, ovqatlanishi,

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th January, 2025

stress, ekologik vaziyatvayana bir qancha omillar sabab bo'lishi mumkin. "Inson tanasida yod tanqisligi kuzatilganda, qalqonsimon bez hujayralarga kam miqdorda yod yuboradi. Buning oqibatida esa gormonlar sintezikamayadi va organizm bu jarayonni bir maromga keltirish uchun bosh miya gipofizi orqali ta'siro'tkazadi." 2 Natijada qalqonsimon bez kattalashib, buqoq kasalligi rivojlanadi. Aholini yodlangantuz bilan ta'minlash qalqonsimon bez kasalliklarining oldini olishga yordam bermoqda. Shunga qaramay, yod yetishmovchiligi oqibatlarini davolash endokrinologiyaning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. Bunday muammoga duch kelmaslik uchun, birinchidan, qalqonsimon bez ishi buzilish belgilarini yaxshi bilish, ikkinchidan, bunday kasallikning xavfi nimadan iborat ekanligidan voqif bo'lish va uchinchidan, bunday kasallik yaqinlashishiga yo'l qo'ymaslik zarur. Biz tadqiqotimizda qalqonsimon bez faoliyatining buzilishini inson tanasidagi boshqa organlarga salbiy ta'sirini, shaxsning kognitiv jarayonlaridagi o'zgarishlarni, bundan tashqari shaxsning psixosozial holatlari bilan o'zaro aloqadorligini ko'rib chiqamiz. Surunkali yod yetishmasligi va qalqonsimon bez faoliyatining buzilishizehning susayishi, depressiya, teri qurishi, soch to'kilishi, qabziyat, ich ketishlar, bepustlik, jinsiy faoliyatning susayishi, suyak rivojlanishining o'zgarishi, past bo'ylik va osteporoz, gipertoniya va ateroskleroz kabi xastaliklarga sabab bo'ladi.

O'smirlik davrida yetakchi faoliyat shaxsiy intim muloqotdir. O'smirlik davrida yetakchi faoliyat — bu o'qish, muloqot hamda mehnat faoliyatidir. O'smirlik davri muloqotining asosiy vazifasi — bu do'stlik, o'rtoqlikdagi elementar normalarini aniqlash va egallashdir. O'smirlar muloqotining asosiy xususiyati shundan iboratki, u tola o'rtoqlik kodeksiga bo'ysunadi. O'smirlarni o'z tengdoshlari bilan muloqotda bo'lishi g'oyat katta ahamiyatga egadir. O'smirlar do'stlik, o'rtoqlik va o'zaro yordamlashuvni hamma narsadan yuqori qo'yadilar.

O'smir bolaga uning istaklarini tushunadigan va ularni amalga oshirishga yordam beradigan do'st kerak. O'smirning do'stlari bilan muloqoti ham o'ziga xos xususiyatlarga ega. Tengdosh bolalar bilan prinsipial tenglik holatidagi munosabatlar muhitiga nisbatan o'smirda alohida qiziqish boladi. Kattalar bilan muloqotda bo'lish tengdoshlari bilan bo'lgan muloqotning o'rnini bosa olmaydi.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th January, 2025

O‘smir uchun eng yoqimsiz vaziyat — jamoa va o‘rtoqlarining noroziligi, muloqot qilishni istamaslik, eng og‘ir jazo esa — ochiq yoki nooshkor aloqa uzish, gaplashmaslikdir. Endokrin kasalliklar bilan chalingan o‘smirlarda xulq-atvordagi o‘zgarishlar, muloqotdagi qiyinchiliklar yuqoridagi muloqot funksiyalari bajarilmagani ularni tengdoshlari bilan , atrof -muhit bilan aloqasining yomonlashuviga hamda shaxslararo munosabatlarning buziishiga olib kelishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda bunday vaziyatda endokrin kasallikka chalinga o‘smirlar bilan endokrinolog, psixolog va ota-ona uzviy, tizimli ishlasa bolalarni ijtimoiy hayotga tezroq moslashuvini amalga oshirishga ko‘maklashadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.S.Ametov. Endokrinologiya bo‘yicha tanlangan ma‘ruzalar. - M .: Tibbiy axborot agentligi, 2009. - 496 b.
2. A.Axmedov G.Ziyomudinova. Anatomiya, Fiziologiya va Patologiya.
3. Масумов С. Л. Тиреотоксик буқоқ. Тошкент, 1956.
4. R.E.Xudoyberdiyev, N.K.Axmedov, R.A.Alaviy, S.A.Asamov. OdamAnatomiyasi.
5. Ismoilov S.I. Endokrinologiyadan tanlangan ma‘ruzalar. -Toshkent, 2005.-B. 105-183.
6. A.Qodirov. Odam anatomiyasi.